

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення 25.05.2021)
2. Про національну безпеку: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення 25.05.2021)
3. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції: Наказ МВС України від 28.07.2017 № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text> (дата звернення 25.05.2021)
4. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: Наказ МВС України від 10.08.2016 № 773. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-16#Text> (дата звернення 25.05.2021)

Бочковий Олексій Васильович,
завідувач навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, старший дослідник

ПОТЕНЦІАЛ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВІДКРИТОГО СУСПІЛЬСТВА

Постійно було зрозумілим, що попередити та запобігти чомусь негативному завжди доцільніше, ніж ліквідувати наслідки. Проте, десятиліттями правоохоронна система України ігнорувала такий підхід у своїй практиці, в результаті чого сформувалась так звана «палочна система», де результативність роботи правоохоронців оцінювалась за показниками виявлених та розкритих правопорушень.

Гонитва за показниками призвела до знецінення превенції правопорушень через неспроможність довести її ефективність. Більше того, стремління виконати «заплановані» показники діяльності стимулювало окремих працівників до штучного їх корегування шляхом інсценування правопорушень, підроблення, внесення недостовірних даних до офіційної статистики чи маніпулювання нею тощо.

Разом з тим, таке відношення до показників правоохоронної сфери не було сформоване суспільством, радше самою системою. Адже у той час, коли «палочний» підхід формувався, ніхто не звітував перед суспільством про свою роботу, це була внутрішня організація роботи правоохоронної системи: підлеглий доповідав керівнику про свою роботу та інколи «прикрашав» її, останній доповідав вищому керівництву і т.д. У подальшому, практика показувати роботу кращою ніж вона є насправді з року в рік продовжувалась, адже ніхто не хотів виглядати гірше за своїх попередників і внесення

недостовірних даних прийняло форму хвилі, яка з року в рік накочувала з новою силою, спонукаючи керівників нижчої ланки формувати таку статистику, за яку їм не доведеться виправдовуватись перед вищим керівництвом.

Певні відголоски такої системи оцінки діяльності правоохоронної сфери ми можемо спостерігати й сьогодні. Зокрема, здійснюючи збір інформації щодо протидії незаконному обігу вогнепальної зброї підрозділами Національної поліції виявилось, що інформація, яка доповідається керівництву територіального органу Національної поліції та інформація, яка надсилається для формування офіційних даних відомства, які у подальшому передаються Офісу Генерального прокурора для розміщення на сайті часто не співпадають.

Так, за твердженням начальника Департаменту міжнародного поліцейського співробітництва Національної поліції Василя Неволі, яке процитував аналітичний портал «Слово і діло» посилаючись на прес-службу МВС, основний канал потрапляння зброї в Україні – це «непідконтрольні території» [4]. Тоді виникає питання, де ж зброя бралась до 2014 року, коли не було «непідконтрольних територій»? Адже у 2013 році було вилучено 1693 одиниці вогнепальної зброї, що менше лише на 7,6% у порівнянні з показником 2019 року. А якщо взяти 2016 рік, то було зареєстровано 6225 кримінальних проваджень щодо незаконного поводження зі зброєю (ст.ст. 262, 263, 263-1 КК України), що на 12% менше, ніж у 2013 році, коли в Україні не було бойових дій, а всі території були підконтрольні, та й зброї у 2016 році майже на 24% менше було вилучено ніж у 2013. Таким чином, якщо зброя з непідконтрольних територій таки надходить у нелегальний обіг, а це факт, з яким важко не погодитись, то напрошується висновок: або раніше показники протидії нелегальному обігу зброї завищувались, або зараз занижуються?

Практика корегування показників діяльності й надалі залишалась би звичною, якби суспільство не почало змінюватись у напрямі своєї відкритості. При цьому, у даному випадку, ми маємо на увазі не концепцію Карла Поппера [3], а відкрите суспільство як об'єктивну реальність. Адже сьогодні, практично кожен громадянин є учасником мережі відкритих даних. Об'єми та швидкість обміну інформацією дозволяють кожному громадянину у тій чи іншій мірі впливати на різних суб'єктів: від людей зі свого оточення шляхом передачі повідомлення чи своєї реакції на різні події, до вищого керівництва держави, шляхом розповсюдження інформації через соціальні мережі.

У таких умовах правоохоронна діяльність потребує суттєвого переформатування, адже змінився не стільки порядок отримання інформації, скільки доступ до неї та її об'єми. Для урахування сучасних вимог до обробки інформації прийшли на допомогу інформаційно-аналітичні системи, які успішно застосовуються в правоохоронній сфері.

Проте таке застосування, у переважній більшості, відбувається під час розслідування правопорушень у рамках комп'ютерної (аналітичної) розвідки, і практично не застосовується під час превентивної діяльності.

Завдяки своїм специфічним функціям розвідувальні програми, порівняно з іншими програмами пошуково-аналітичного призначення, дозволяють розширити зону пошуку, зменшити пошуковий термін, виявити латентні зв'язки, підвищити цінність отримуваної інформації. Розвідувальні комп'ютерні програми є найбільш універсальним і тому найбільш застосовуваним інструментом аналітичної розвідки. С.С. Овчинський наголошує на винятково важливій ролі сучасних методів обробки різноманітної інформації для становлення аналітичної розвідки як «самостійного виду діяльності» [2, с. 319].

Правоохоронні органи зарубіжних країн широко використовують автоматизовані інформаційно-пошукові системи, які дозволяють значно оптимізувати розкриття та розслідування злочинів, учинених членами організованих угруповань [5]. Але сучасні темпи обміну інформацією та загальний ритм життя, у тому числі й злочинний, змушує постійно удосконалювати методи та способи роботи з постійно зростаючими масивами даних. У цьому процесі незамінними помічниками є інформаційно-аналітичні системи, основною перевагою яких є аналіз та прогнозування.

І саме аналіз і прогнозування мають стати основою превентивної діяльності правоохоронних органів, одним з елементом якої має бути й оперативно-розшукова діяльність з усіма своїми можливостями для забезпечення своєї основної мети – попередження злочинності, що й закріплено у законодавстві. Більше того, цілком логічним таке твердження виглядає в умовах, коли оперативно-розшукову діяльність вивели за межі кримінального процесу у прийнятому 2012 року Кримінальному процесуальному кодексі України.

Наразі, усю правоохоронну діяльність можна умовно розділити на попереджувальну та процесуальну. Її немає ніякої потреби розділяти попереджувальну на ту, яка займається виключно адміністративними провадженнями (превентивна діяльність) та кримінальну, яка займається попередженням кримінальних правопорушень (оперативно-розшукова діяльність), адже будь-яке адміністративне правопорушення, за певних обставин і без належного реагування зі сторони правоохоронців може перерости у кримінальне.

При цьому, оцінка ефективності превентивної діяльності має відбуватися не за показниками виявлених чи розкритих правопорушень, а за рівнем довіри населення, яке буде зростати, у тому числі й за рахунок зменшення рівня вчинюваних правопорушень.

Та, на сьогодні, вважаємо, що роль превентивної діяльності є не дооцінена, а її потенціал є надзвичайно більшим, ніж вважається.

1. Демянчук Е.В. Мониторинг сети Интернет как мероприятие, проводимое с целью получения оперативно значимой информации. *Спеціальна техніка у правоохоронній діяльності*: матеріали II міжнародної науково-практичної конференції. К.: Київський нац. ун-т внутрішніх справ, 2006. С. 171–178.

2. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация. Теоретические основы информационно-прогностического обеспечения оперативно-розыскной и профилактической деятельности органов внутренних дел по борьбе с организованной преступностью. М.: ИНФРА-М, 2000. 367 с.

3. Поппер К. Открытое общество и его враги. Т. 1: Чары Платона. Пер. с англ., под ред. В. Н. Садовского. М.: Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. 448 с.

4. У МВС назвали кількість вилученої за рік зброї. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/01/21/novyna/suspilstvo/mvs-nazvaly-kilkist-vyluchenoyi-rik-zbroyi>

5. Хірсін А.В. Удосконалення автоматизованих інформаційно-пошукових систем, які використовуються у боротьбі з організованою злочинністю. *Право України*. №6. 2004. С.55-60.

Ганаба Світлана Олександрівна,
професор кафедри психології, педагогіки
та соціально-економічних дисциплін
Національної академії
Державної прикордонної служби України
ім. Богдана Хмельницького,
доктор філософських наук, професор

МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ, ВИЯВЛЕННЯ, ПРОТИДІ Й ПРИПИНЕННЯ КОРУПЦІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Однією із головних політичних, соціальних, економічних тощо проблем розвитку держави є корупція. небезпека її поширення зумовлена низкою факторів, серед яких: нівелювання засад демократичного устрою держави, зниження довіри населення до владних інституцій, порушення принципів верховенства права, справедливості й рівності перед законом, відповідальності за вчинене діяння, відмова від чесної конкуренції, поширення тіньової економіки тощо.

Варто зазначити, що у науковій літературі відсутнє єдине пояснення дефініції корупція. Загалом, дослідники виокремлюють низку різних підходів й трактувань, зокрема: зловживання владою або посадовим становищем, здійснене з певних особистих інтересів; підкуп-продажність державних служб; використання посадових повноважень, статусу, посади, а також її авторитету для задоволення особистих інтересів; елемент (ознака) організованої злочинності [2, с.22]. Така кількість пояснень терміну корупція